Qaraqalpaq tili · 90 minutlıq sabaq

Frazeologiyalıq máni

Sóz dizbegindegi turaqlı hám astarlı obraz

F1 Qızıǵıw

F2 Teoriya

F3 Detektiv

F4 Laboratoriya

F5 4 múyesh

Oqıwshı baǵdarı · Sabaq marshrutı

Tayarlaǵan: Nurımbetova Sarbinaz Keunimjay qızı

Made with GAMMA

S1 Ajıratıw

S2 Túsindiriw

S3 Dálillew

SABAQ MAQSETLERI · 90 MINUT

90 minut ishinde neni úyrenemiz?

1. Frazeologiyalıq mánini komponentlerdiń jeke mánisinen ajıratıw
2. Astarlı, obrazlı mánini mısallar arqalı túsindiriw
3. Frazeologizmlerdi kontekstte tanıw hám mánisin dálillew

Made with GAMMA

Qızıǵıw oyatıw: «Sózbe-sóz be, astarlı ma?»

Jup penen jumıs · 7 minut

TALQILAW USHIN MÍSAL DIZBEK

«Murnın suǵıw»

Dizbektiń sózbe-sóz fizikalıq mánisi menen tilde qollanılatuǵın ulıwmalıq mánisin salıstırıń.

1-QÁDEM · 3 MINUT

Jeke oylaw

Dizbekti qalay túsinesiz? Qanday obraz kóz aldıńızǵa keledi?

2-QÁDEM · 2 MINUT

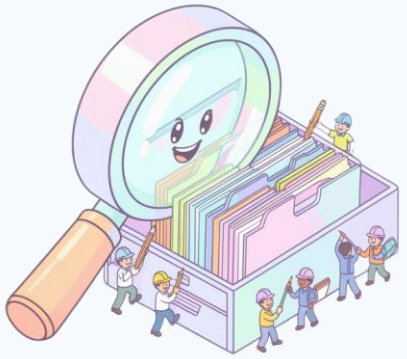
Jup bolıp pikirlesiw

Eki mánini salıstırıń: fizikalıq háreket pe, yamasa basqa máni me?

3-QÁDEM · 2 MINUT

Auditoriyaǵa bólisiw

Dizbektiń turaqlı mánisin dálil menen qorǵap shıǵıń.



Obrazdı ajıratıw: dizbek sózbe-sóz háreketti emes, jaǵdaydı bildiredi.

Kelesi qádem: Frazeologiyalıq mániniń tiykarǵı nızamlılıqları →

Frazeologiyalıq máni ne?

1-QÁSIYET

Bir pútin ulıwmalıq máni

Frazeologizm birneshe komponent sózden quraladı, biraq bári birlesip tek bir ǵana pútin mánini bildiredi.

Gápte bir ǵana mánilik pútinlik retinde xızmet etedi.

2-QÁSIYET

Jeke mánilerdiń qosındısı emes

Dizbektiń mánisi onıń quramındaǵı sózlerdiń jeke leksikalıq mánileriniń ápiwayı mexanik jıyındısınan kelip shıqpaydı.

Komponentlerdi jeke alǵanda ulıwma máni buzıladı.

3-QÁSIYET

Astarlı hám obrazlı qatlam

Frazeologiyalıq máni kóbinese kóshirme, simvollıq hám ekspressiv-emocional kórkemlilikke iye boladı.

Hádiyse yamasa háreketti súwretlep, obraz arqalı jetkeredi.

Kelesi salıstırıw: «Bólekler» menen «pútin» máni ayırmashılıǵı →

«Bólekler» menen «pútin»di salıstırıw

BOYÍNSHA BÓLEKLER

Komponentlerdiń jeke mánisi

Sózler erkin dizbektegi sıyaqlı tikkeley óz leksikalıq mánisinde qollanılmaydı.

- Quramındağı sózlerdi jeke-jeke alǵanda ulıwmalıq mánini tikkeley túsindire almaydı.
- Komponentler arasındağı sintaksislik baylanıs pútin obrazǵa bağınıshlı boladı.

JAŃA SAPA

Frazeologizmniń pútin mánisi

Obraz tiykarında jańa, ústeme semantikalıq qatlam payda boladı.

- Sózler birlesip, metaforalıq yamasa metonimiyalıq jańa túsinikti ańlatadı.
- Dizbek gápte bir pútin leksika-semantikalıq birlik retinde qabıllanadı.

Toparlıq jumıs: «Frazeologizm detektivleri»

Toparlıq izertlew · 15 minut

Hár topar ózine berilgen dizbektiń jeke sózbe-sóz mánisin hám pútin astarlı mánisin dálilleydi.

01

1. Dizbekti tańlaw

Hár toparǵa mısallar: «til tiygizbew», «murınǵa suqqanday», «alay-túley».

02

2. Bólek mánini jazıw

Dizbektegi hár bir sózdiń sózbe-sóz, tikkeley fizikalıq mánisin ajıratıp kórsetiń.

03

3. Pútin mánini dálillew

Gáptegi hám kontekstegi ulıwmalıq astarlı mánisin anıqlap, dáliller menen bekkemleń.

04

4. Obrazdı túsindiriw

Qaysı jerde mánilik awısıw, qanday obraz yamasa kórkem qatlam bar ekenin dálilleń.

Kelesi: Kontekst arqalı mánini dálillew mısalları →

Mağınanı kontekstten tap

1-KONTEKST

«Zaman alay-túley boldı»

Frazeologizm qanday jaǵdaydı bildiredi? Hawarayındaǵı boran emes, jámiyettegi alǵas-dalǵaw jaǵdaydı súwretleydi.

2-KONTEKST

«Barlıq hújjetlerin murınǵa suqqanday qılıp qoyıptı»

Bul dizbek qanday obraz jaratadı? Zatlar yamasa hújjetlerdiń óte tártipli, tegis, qattı qadaǵalanıp jıynalǵanlıǵın ańlatadı.

Qádem: Tekstlik dálildi kórsetiń hám frazeologiyalıq mánini kontekst penen baylanıstırıń.



Dálillew: máni tek gáptegi baylanısta tolıq ashıladı.

Kelesi másele: Komponenti jeke mániske iye bolmaǵan dizbekler →

«Mánisi bar, bólek sóz mánisi joq»

Ayırım frazeologizmlerde komponentler házirgi til sezgisinde jeke leksikalıq máni bildirmewi múmkin, biraq pútin dizbektiń mánisi túsinikli boladı.

DIZBEK 01

«Ulı-shuw»

Pútin mánisi: qatnasıwshılardıń kóp dawısı, gúrrińlesken, tınıshsız jaǵday.

Bólek sózler jeke leksikalıq mánide az qollanıladı.

DIZBEK 02

«Topa-torıstan»

Pútin mánisi: kútpegende, birden, anıq sebepsiz júz bergen jaǵday.

Komponentler tek usı turaqlı qálıpte ǵana saqlanǵan.

DIZBEK 03

«Bıǵan-jıǵan»

Pútin mánisi: tolıp-tasqan, qaynaǵan, júdá kóp adam qatnasqan ortalıq.

Házirgi tilde ayırım sóz retinde mánisi aydın emes.

DIZBEK 04

«Ín-jınsız»

Pútin mánisi: hesh qanday sonday-aq dawıssız, tım-tırıs, tınısh jaǵday.

Pútin dizbek turaqlı psixologiyalıq obraz beredi.

Kelesi basqısh: Awdarma laboratoriyası arqalı mánini tekseriw →

Jup jumıs: awdarma laboratoriyası

Jup bolıp islew · 10 minut

LABORATORIYA SORAWÍ

Frazeologizmdi sózbe-sóz emes, mánisi hám emocional tásiri saqlanǵan túrde jetkeriwge bolama?

Bir dizbekti eki túrde awdarıp kóriń: biri sózbe-sóz, ekinshisi pútin obrazlı mánisi boyınsha. Qaysı biri tábiyǵıy ekenin dálilleń.

A VARIANTÍ

Sózbe-sóz jetkiziw

Hár bir sózdiń óz mánisin awdarıw. Natiyjede máni buzıladı yamasa túsiniksiz boladı.

B VARIANTÍ

Mánili ekvivalent

Dizbektiń astarlı obrazı hám emocional tásiri saqlanǵan jańa frazeologizm yamasa sóz tańlaw.



Awdarma sınaǵı: frazeologizm sózbe-sóz awdarıwǵa kónbeydi.

Dálillew: awdarmada sóz emes, obraz hám kontekstlik tásir tiykarǵı orında turadı.

Kelesi: Sabaqtı bekkemlew hám juwmaqlawshı «4 múyesh» →

Bekkemlew: «4 múyesh»

Interaktiv bekkemlew · 8 minut

Oqıtıwshı dizbekti oqıydı; oqıwshılar tez pátte ózleri dálilley alatuǵın múyeshke baradı hám tańlawın tiykarlaydı.

1-MÚYESH

Sózbe-sóz máni

Dizbektegi sózler óziniń tuwrı, dáslepki leksikalıq mánisinde qollanılǵan dep esaplasańız.

2-MÚYESH

Frazeologiyalıq máni

Komponentler birlesip, pútin, turaqlı, astarlı hám jańa obrazlı máni ańlatıp turǵan bolsa.

3-MÚYESH

Komponentleri túsiniksiz

Dizbektegi bólek sózler házirgi tilde jeke mánisin joytqan, tek pútinliginde ǵana aydın bolsa.

4-MÚYESH

Kontekst kerek

Dizbektiń mánisin anıqlaw ushın sózsiz gáp hám qollanılıw jaǵdayı kerek dep tapsańız.

Sabaq juwmaǵı: frazeologizmdi tanıw, ajıratıw hám dálillew kónlikpesi bekkemlendi.